ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston Milliy Pedagogika Universiteti

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohalari va bosqichlari bo'yicha)
13.00.07 Ta'limda menejment
13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

№6(4)
2026

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA’LIMI

Elektron nashr. 310 sahifa,
12-iyun, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:
Karimova E’zoza Gapirjanovna – O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta’limi vaziri

BOSH MUHARRIR O‘RINBOSARI:
Ibragimova Gulsanam Ne’matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A’ZOLARI
Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G‘.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg‘izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma’murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo‘ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog‘iston)
Rejep O‘zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta’lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O‘zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O‘zbekiston Respublikasida xizmat ko‘rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G‘afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD),dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo‘yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta’limi boshqarmasi boshlig‘ining birinchi o‘rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo‘limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o‘g‘li – Pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ
Hamkorlarimiz: O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta’limi vazirligi, O‘zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:
Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:
Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician
Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician
Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor
Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Shermuhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor
Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)
Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)
Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)
Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)
Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)
Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)
Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor
Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor
Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers "Yangi O'zbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor
Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)
Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor
Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor
Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service
Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor
Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)
Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics
Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor
Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region
Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences
Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:
Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:
- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):
- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Maktab o'quvchilarining musiqiy tafakkurini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari 10
Abilov Muslim Normuxammadovich

Boshlang'ich sinf o'quvchilarini milliy qadriyatlar ruhida tarbiyalashning pedagogik ahamiyati 14
Bolqiyev Axmad

Jamiyat muhitida radikalizmning oldini olishga qaratilgan uzluksiz profilaktika tizimini yaratish 17
Axmedova Iroda Shaxitbekovna

Inklyuziv ta'lim va gospital pedagogikani rivojlantirishda pedagogning tashkilotchilik madaniyati: nazariy va amaliy aspektlar 22
Djabborov Ma'sud Bahriddinovich, Arolova Zarina Lochin qizi

Developing Sociolinguistic Competence in Intensive Teaching of Foreign Languages to Adults 28
G. R. Tolibova

Языковая выразительность и художественный мир сказки "Муха-Цокотуха" 31
Garifullina Alsu Robert qizi

Boshlang'ich sinflarda nasriy asarlarni o'qitish 35
Ibodullayeva Madina Muzaffar qizi

Nutq kamchiligiga ega bo'lgan bolalarda nutq faoliyatining yuzaga kelish xususiyatlari 38
Ibroximova Fotimaxon Qobiljon qizi

Rezervga bo'shatilgan harbiy xizmatchilarni fuqarolik hayotiga ijtimoiy-psixologik reintegratsiyasining nazariy-metodologik tahlili (CTP dasturi misolida) 42
Ikmatullayev G'ayrat Zokirovich

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining o'quv motivatsiyasini innovatsion pedagogik texnologiyalar asosida rivojlantirish yo'llari 47
Islamova Fotima Shamsiddinovna, Ismoilova Mohinur Faxriddin qizi

Raqamli ta'lim muhitida milliy o'quv dasturini amaliyotga joriy etishning asosiy tamoyillari 52
Mamanazar Djumayev

Turli vazn toifalaridagi dzyudochilarning texnik-taktik tayyorgarligini takomillashtirish 61
I. B. Matmuratova

Maktabgacha ta'limda xalqaro monitoring va baholash dasturlarining o'rni 65
Mutalova Dilnoza Abdurashidovna

Raqamli texnologiyalar orqali o'quvchilarning intellektuallik koeffitsientini rivojlantirish va zamonaviy ko'nikmalarini shakllantirish 69
Normamatova Sevinch Asror qizi

Ona tilidan o'quvchilarning pragmatik kompetensiyasining rivojlanganlik darajasini aniqlash mezonlari 73
Olloqova O'g'iljon Mamanazarovna

Oliy ta'limda adaptiv raqamli ta'lim texnologiyalari asosida o'quv jarayoni samaradorligini oshirish modeli ... 77
Quchqarova Dilnovoz Shaymaxammat qizi

Bo'lajak tarbiyachilarning kasbiy kompetensiyalarini autentik videomateriallar asosida rivojlantirish metodikasi 81
Qurbonova Shalola Ilhomiddinovna

Jadid ma'rifatparvarlari pedagogik merosini tadqiq etishning zamonaviy ijtimoiy-pedagogik ahamiyati 84
Raxmatova Dilbar Anvar qizi

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining funksional savodxonligini xalqaro baholash dasturlari asosida rivojlantirish 88
Shavqiddin Burxonov

Development of Students' Artistic Taste and Aesthetic Education as a Pedagogical Problem 91
Temirov Murodjon Anvarovich

O'smirlarda huquqiy madaniyatni shakllantirishda ma'naviy-ma'rifiy faoliyatning pedagogik imkoniyatlari ... 95
Umarov Qobiljon

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Ta'lim va tarbiya tizimida falsafiy yondashuvning pedagogik asoslari 98
Umurov Sharif Rajabovich

Boshlang'ich sinf ona tili darslarida so'z turkumlariga oid mashg'ulotlar ustida ishlash 102
Voxidova Muqaddas Rasuljon qizi

Методические основы развития критического мышления обучающихся при изучении информационных технологий в условиях использования искусственного интеллекта 106
Панжиева Назокат Нормахматовна

Динамика морфологической системы современного русского языка в условиях цифровизации 111
Тураева Дилфуза Даминовна

Zamonaviy pedagogik texnologiyalar va ularning ta'lim samaradorligiga ta'siri 116
Abdug'aniyeva Saodat Shuhrat qizi

Blended Learning Pedagogy in University EFL Writing Courses: Effects on Linguistic Accuracy and Learner Autonomy 120
Inomidinova Dildorxon Ikramovna

O'smirlik davrida psixologik rivojlanishning muhim jihatlari va uning determinantlari 125
M. S. Usmonova

The Relationship Between Grammar Knowledge and Writing Proficiency in EFL Learners 130
Tahirova Shaxribonu

Особенности интерпретации юридических терминов в медиатекстах 139
Хамидова Нигора Тулкуновна

Sportchilarning ijtimoiy moslashuvida murabbiy shaxsining roli 142
Akbarova Maloxatoyimposhsha Saidto'ra qizi

Raqamli asrda yoshlarning media savodxonligi: ingliz tili og'zaki nutq ko'nikmalarini rivojlantirishda vlog yuritishning o'rni 146
Akramova Yulduz Farxadovna, To'rayeva Maftuna Ravshanovna

Naqshbandiya ta'limotida psixospiritual paradigmalarning mohiyati 151
Ashurova Gulru

Raqamli ta'lim muhitida talabalarning hamkorlikdagi o'quv faoliyatini monitoring qilish mexanizmlari 154
Bekmuratov Qadirbergen Quwanishbaevich

Oliy ta'lim muassasasi talabalarining kasbiy-ijodiy qobiliyatlarini takomillashtirish 158
Hotamov Lochinbek Uktam o'g'li

Improving Speaking Skills Through Authentic Videos Abstract 162
Imamaliyeva Gulnoza Ulug'bekovna

Bo'lajak o'qituvchilarning kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirish metodikasi (pedagogik ritorika fani misolida) 168
Ismoilov Muhammadkarim Miraxmat o'g'li

Boshlang'ich ta'limda kommunikativ universal o'quv faoliyatlarini rivojlantirishning texnologik asoslari (2-sinf rus tili darslari misolida) 170
Jabborova Muslima Toxirovna

Pedagogik amaliyot jarayonida talabalarning kasbiy kompetensiyasini shakllantirishning innovatsion mexanizmlari 175
Karimova Barno Ergashevna

Raqamli ta'lim muhitida milliy o'quv dasturini amaliyotga joriy etishning asosiy tamoyillari 178
Mamanazar Djumayev

Raqamli transformatsiya sharoitida ta'lim jarayoniga sun'iy intellekt texnologiyalarini joriy etishning pedagogik-didaktik asoslari 187
Maxmudova Gulchiroy G'anisherovna

Regbi mashg'ulotlari jarayonida talabalarning tezkor-kuch sifatlarini rivojlantirishning differensial metodikasi 191
Nematov Bahodirbek Baxtiyor o'g'li

Oila muhitida siblinglararo munosabatlarda psixologik manipulyatsiyaning namoyon bo'lish xususiyatlari 195
Nishanova Zulfizar Yashin qizi

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarini tayyorlashning hozirgi holati hamda innovatsion ta'lim texnologiyalari va tpack yondashuvi asosida pedagogik shart-sharoitlarni takomillashtirish 199
Nozimabonu Tojiboyeva

Agressiv xulqning ijtimoiy-psixologik determinantlari........ 204
O'ktamova Shohida Odilbek qizi

Sun'iy intellekt vositalaridan foydalanishning pedagogik afzalliklari va xavflari........ 209
Oqil Ochilov Lutfullo o'g'li

Kichik tadbirkorlik subyektlarining hudud eksport salohiyatini oshirishga ta'sirining ekonometrik-statistik tadqiqi 214
Boymatova Dildora Olim qizi, Toshaliyeva Saodat Toxirovna

Eshitishida nuqsoni bo'lgan bolalarga tovush yo'nalishini aniqlashtirish metodikasi........ 218
Haydarov Islomjon Hatamjon o'g'li

Bolalar folklori asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarining badiiy-ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishning ijtimoiy-pedagogik zaruriyati 222
Jo'raboyeva Mushtariy Jamoldin qizi

O'zbekistonda maktab ta'limida o'quvchilarning kasbiy salohiyatini aniqlashda sun'iy intellektdan foydalanish........ 228
Karimova Sarvinoz Hojiqurbonovna

Aqli zaif bolalarning so'zlashuv nutqiga qo'yiladigan talablar........ 233
N. S. Mirbabayeva

Oliy ta'lim muassasasida ta'lim va tarbiya berish metodlari 237
Kamalov Rustam Azizovich

Bo'lajak logopedlarni tayyorlashda pedagogik mahoratini rivojlantirish xususiyatlari........ 241
Shamsiyeva Sevara Yusupovna

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ekologik tarbiyani rivojlantirishda loyihaviy ta'lim texnologiyalaridan foydalanish........ 244
Tangirqulov Elmurod Aliyarovich

Ta'lim jarayonida sun'iy intellekt va raqamli texnologiyalardan foydalanish 248
Toshtemirova Sarvinoz Obidovna

Shaxsning ijtimoiy-psixologik yo'naltirilganligi guruhiy jipslikni belgilovchi individual omil sifatida 251
Turayev Nurmuhammad Alibek Fozil o'g'li

Alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalar og'zaki va yozma nutqini rivojlantirish (aqliy rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalar misolida)........ 254
G'ofurova Umida O'tkirbek qizi

The Role of Artificial Intelligence in Creating Interactive Methods in English........ 258
Urozboyeva Mavluda Shukurlo qizi

Bo`lajak muhandislarda ekologik madaniyatni rivojlantirishning ilmiy-pedagogik asoslari 262
Xalikova Xurshida Abdullayevna

Suv ekotizimlarida turlar sonining kamayishini eDNA metabarkoding orqali aniqlash va uning oziq-ovqat xavfsizligidagi ahamiyati........ 267
Xalilova Nigora Ixtiyorovna, Izzatilloyeva Umida Kamolovna

Asalarilar sonining kamayishi va global ekologik xavf........ 272
Xalilova Nigora Ixtiyorovna, Sayfulloyeva Dilnura Samandarovna

Enhancing A2 Learners' English Speaking Skills Through Short Stories With Structured Question-and-Answer Activities........ 276
Xudoyberdiyeva G. Sh.

Кризис интеллигента и поиск смысла жизни в русской и мировой прозе XX Века: сравнительный анализ романов "Обломов" (И. Гончаров) и "Великий гатсби" (Ф. С. Фицджеральд) .. 280
Аманова А. А., Саттарова М.

Понятие профессиональной ориентации и ее педагогическая сущность 285
Каримова Наргиза Абдугафуровна

Talabalarning sun'iy intellektli ta'limiy vositalarni loyihalash kompetentligini shakllantirishning pedagogik shartlari 289
Toxirov Feruz Jamoliddinovich

Maktab ta'lim tizimida STEAM yondashuvini joriy etishda loyiha boshqaruvining roli va samaradorligi 293
Avalboyeva Mavluda Abdumalikovna

Raqamli texnologiyalar vositasida bo'lajak o'qituvchilarni kasbiy faoliyatga tayyorlashning innovatsion mexanizmlari 300
Xodjayeva Matlyuba Rustamovna

Biologiya darslarida interaktiv metodlar orqali o'quvchilarning tanqidiy va kreativ fikrlashini rivojlantirish 304
Hayitov Abdurasul Eshdavlatovich, Anvarjonova Odinaxon Xayrullo qizi, Rahimova Fazilat Akrom qizi

SHAXSNING IJTIMOIY-PSIXOLOGIK YO'NALTIRILGANLIGI GURUHIY JIPSLIKNI BELGILOVCHI INDIVIDUAL OMIL SIFATIDA

Turayev Nurmuhammad Alibek Fozil o'g'li
O'zMPU "Amaliy psixologiya" kafedrasi o'qituvchisi
ORCID: 0009-0004-0211-1684

Annotatsiya: Ushbu maqolada shaxsning ijtimoiy-psixologik yo'naltirilganligi guruhiy jipslikni shakllantiruvchi muhim individual omil sifatida tahlil qilinadi. Tadqiqotda T. Liri metodikasi asosida o'quvchilarning xarakter xususiyatlari va ularning guruh bilan moslashuv darajasi o'rganilgan. Shaxsning kommunikativ uslubi va ijtimoiy pozitsiyasi guruhiy munosabatlarga ta'siri yoritiladi. Guruh ichidagi o'zaro hamkorlik, yetakchilik va moslashuv jarayonlari psixologik jihatdan tahlil qilinadi. Shuningdek, ijtimoiy moslashuv darajasining jamoa muhitiga ta'siri ko'rsatib beriladi. Tadqiqot natijalari guruhiy jipslikni rivojlantirishda individual psixologik xususiyatlarning muhimligini tasdiqlaydi. Amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: ijtimoiy-psixologik yo'naltirilganlik, guruhiy jipslik, shaxs, T. Liri metodikasi, shaxslararo munosabat, kommunikativ uslub, o'quvchilar jamoasi.

Abstract: This article examines the socio-psychological orientation of personality as an individual factor determining group cohesion. The study analyzes the compatibility of students' character traits with group interaction based on T. Leary's methodology. The influence of communicative style and social position on interpersonal relations is discussed. Adaptation of personality within the group is analyzed. Psychological aspects of cooperation and leadership are described. The study highlights the role of individual characteristics in maintaining group harmony. Practical recommendations are provided.

Key words: socio-psychological orientation, group cohesion, personality, T. Leary's methodology, interpersonal relations, communication style.

Аннотация: В данной статье рассматривается социально-психологическая направленность личности как индивидуальный фактор формирования групповой сплоченности. На основе методики Т. Лири изучается соответствие характера учащегося групповым отношениям. Анализируется влияние коммуникативного стиля и социальной позиции личности на межличностные отношения. Раскрывается роль адаптации личности в группе. Рассматриваются особенности взаимодействия и лидерства в коллективе. Показано влияние индивидуальных характеристик на атмосферу группы. Представлены практические рекомендации.

Ключевые слова: социально-психологическая направленность, групповая сплоченность, личность, методика Т. Лири, межличностные отношения, коллектив.

KIRISH

Bugungi kunda ta'lim jarayonida o'quvchilar jamoasining samarali faoliyat ko'rsatishi ko'p jihatdan guruh ichidagi psixologik muhitga bog'liqdir. Guruhiy jipslik esa jamoa a'zolarining o'zaro munosabatlari, hamkorligi hamda umumiy maqsadga yo'naltirilganligi bilan belgilanadi. Shu sababli shaxsning ijtimoiy-psixologik yo'naltirilganligi guruhiy jipslikni shakllantiruvchi muhim omillardan biri hisoblanadi. Shaxsning kommunikativ xususiyatlari, ijtimoiy pozitsiyasi, yetakchilikka intilishi yoki aksincha bo'ysunuvchanligi jamoa ichidagi munosabatlarga sezilarli darajada ta'sir ko'rsatadi.

Psixologik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, guruhiy jipslik faqat tashkiliy omillar bilan emas, balki individual psixologik xususiyatlar bilan ham belgilanadi. Har bir shaxs o'ziga xos xarakter, temperament va kommunikativ uslubga ega bo'lib, bu omillar guruh muhitining shakllanishiga bevosita ta'sir qiladi. O'quvchilar jamoasida ayrim shaxslar faol va tashabbuskor bo'lsa, boshqalari passiv yoki ehtiyotkor bo'lishi mumkin. Bu holat guruh ichidagi psixologik muvozanatni belgilaydi. Mazkur tadqiqotda ana shu individual farqlarning guruhiy jipslikka ta'sirini T. Liri metodikasi asosida o'rganish maqsad qilingan.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

So'nggi yillarda guruhiy jipslikni o'rganishga oid tadqiqotlarda shaxsning ijtimoiy identifikatsiyasi, kommunikativ kompetentligi va liderlik salohiyatiga alohida e'tibor qaratilmoqda. Haslam, Reicher va Platowlarning ijtimoiy identifikatsiya nazariyasiga ko'ra, shaxs o'zini guruhning ajralmas qismi sifatida anglashi guruhiy birdamlik va hamkorlikning kuchayishiga xizmat qiladi. Forsyth, Johnson va Johnson tadqiqotlarida esa guruhiy jipslikning rivojlanishi o'zaro ishonch, hamkorlik va konstruktiv kommunikatsiya bilan chambarchas bog'liqligi ko'rsatib berilgan. Zamonaviy tadqiqotlarda shaxsning kommunikativ uslubi, empatiyasi va ijtimoiy moslashuv darajasi guruh samaradorligini prognoz qiluvchi muhim psixologik ko'rsatkichlar sifatida e'tirof etilmoqda. Ushbu yondashuvlar mazkur tadqiqotning nazariy asosini boyitib, shaxsning ijtimoiy-psixologik yo'naltirilganligi va guruhiy jipslik o'rtasidagi bog'liqlikni yanada chuqurroq tahlil qilish imkonini beradi.

Guruhiy jipslik va uni shakllantiruvchi individual psixologik omillar muammosi ijtimoiy psixologiya fanining muhim tadqiqot yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Mazkur masala bo'yicha xorijiy va mahalliy olimlar tomonidan ko'plab ilmiy izlanishlar olib borilgan bo'lib, ularda guruh dinamikasi, shaxslararo munosabatlar, ijtimoiy moslashuv hamda kommunikativ xususiyatlarning jamoa faoliyatiga ta'siri o'rganilgan.

Xorijiy tadqiqotchilardan Kurt Lewin guruh dinamikasi nazariyasini ishlab chiqib, shaxs va muhit o'rtasidagi o'zaro ta'sirni guruh rivojlanishining asosiy omili sifatida talqin qilgan. Uning fikricha, shaxs xulq-atvori nafaqat individual sifatlar, balki guruh muhiti va ijtimoiy munosabatlar tizimi bilan ham belgilanadi. Guruhiy jipslik konsepsiyasining ilmiy asoslari keyinchalik Leon Festinger tomonidan rivojlantirilib, jipslik guruh a'zolarini birlashtirib turuvchi psixologik kuchlar yig'indisi sifatida tavsiflangan. Shaxslararo munosabatlar va kommunikativ xulq-atvorni o'rganishda Timothy Learyning nazariyasi alohida ahamiyatga ega. Olim shaxslararo munosabatlarni dominantlik–bo'ysunuvchanlik va do'stonalik–agressivlik mezonlari orqali tavsiflab, shaxsning guruhdagi pozitsiyasini aniqlash imkonini beruvchi diagnostik modelni taklif etgan. Mazkur yondashuv bugungi kunda ham guruhiy munosabatlarni tadqiq etishda keng qo'llanilib kelinmoqda.

Bruce Tuckman guruh rivojlanishining shakllanish (forming), nizolashuv (storming), me'yorlashuv (norming) va samarali faoliyat (performing) bosqichlarini ajratib ko'rsatgan. Ushbu model guruhiy jipslikning bosqichma-bosqich rivojlanishini tushuntirishda muhim nazariy asos hisoblanadi. Shuningdek, David Myers va Philip Zimbardo tadqiqotlarida shaxsning kommunikativ kompetentligi, empatiya va ijtimoiy rollarining guruh samaradorligi bilan uzviy bog'liqligi ko'rsatib berilgan.

MDH mamlakatlari olimlaridan Galina Andreyeva ijtimoiy-psixologik munosabatlar tizimini chuqur o'rganib, shaxsning ijtimoiy yo'nalganligi va muloqot jarayonlari guruhdagi psixologik muhitni belgilashini asoslab bergan. A. V. Petrovskiy jamoaning rivojlanish bosqichlari va shaxsning guruhdagi maqomini tadqiq qilgan bo'lsa, R. S. Nemov individual-psixologik xususiyatlarning ijtimoiy moslashuv jarayonidagi ahamiyatini yoritgan.

O'zbekiston psixologiya maktabi vakillaridan V. M. Karimova tomonidan shaxslararo munosabatlar, muloqot psixologiyasi va jamoa faoliyati samaradorligiga ta'sir etuvchi omillar keng tadqiq qilingan.

E. G'. G'oziev shaxs taraqqiyoti, ijtimoiylashuv va individual farqlarning psixologik jihatlarini o'rgangan.

Shuningdek, M. G. Davletshin, B. R. Qodirov va G'. B. Shoumarovlar tomonidan shaxs rivojlanishi hamda ijtimoiy munosabatlarning psixologik mexanizmlari bo'yicha muhim ilmiy natijalar olingan.

Tahlil qilingan ilmiy manbalar shuni ko'rsatadiki, aksariyat tadqiqotlarda guruhiy jipslikning tashkiliy, ijtimoiy va kommunikativ omillari o'rganilgan. Biroq shaxsning ijtimoiy-psixologik yo'naltirilganligini guruhiy jipslikning individual psixologik determinanti sifatida, ayniqsa T. Liri metodikasi asosida o'quvchilar jamoasi misolida kompleks tadqiq etish masalasi yetarli darajada yoritilmagan. Mazkur tadqiqotning ilmiy yangiligi shundan iboratki, unda shaxsning kommunikativ uslubi, ijtimoiy pozitsiyasi va shaxslararo munosabatlar tizimi guruhiy jipslik ko'rsatkichlari bilan o'zaro bog'liqlikda tahlil qilinadi hamda guruhiy jipslikni rivojlantirishning psixologik mexanizmlari aniqlashtiriladi. Natijalar ta'lim muassasalarida psixologik xizmat samaradorligini oshirish va o'quvchilar jamoasida sog'lom ijtimoiy-psixologik muhitni shakllantirishga xizmat qiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Shaxslararo munosabatlarni o'rganishda T. Liri tomonidan ishlab chiqilgan diagnostik metodika muhim ilmiy ahamiyatga ega. Mazkur metodika shaxsning ijtimoiy xulq-atvori va kommunikativ uslubini aniqlashga imkon beradi. Liri nazariyasiga ko'ra, shaxslararo munosabatlar ikki asosiy o'q – dominantlik (hukmronlik – bo'ysunuvchanlik) va do'stona munosabatlar (do'stonalik – agressivlik) o'qi orqali tavsiflanadi. Ushbu model shaxsning guruh ichidagi o'rnini aniqlashda samarali vosita hisoblanadi.

Metodika doirasida shaxslararo munosabatlarning sakkiz asosiy tipi ajratiladi: yetakchi, mustaqil-hukmron, agressiv-raqobatbardosh, ishonchsiz-shubhalanuvchi, itoatkor-passiv, qaram-bo'ysunuvchi, hamkorlikka moyil va do'stona-saxovatli tiplar. Tadqiqotda ushbu metodika o'quvchilar jamoasida qo'llanilib, har bir o'quvchining kommunikativ uslubi va ijtimoiy pozitsiyasi aniqlandi. Olingan individual profillar asosida ularning guruhiy

moslashuv darajasi hamda o'zaro munosabatlarning xarakteri baholandi. Diagnostika natijalari guruhiy jipslik ko'rsatkichlari bilan solishtirildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

T. Liri metodikasi yordamida olingan natijalar shuni ko'rsatdiki, o'quvchilarning kommunikativ profillari guruhiy jipslik darajasiga turlicha ta'sir o'tkazadi. Yetakchi tipdagi shaxslar jamoani tashkil etishda faol rol o'ynaydi, ular atrofiga a'zolarni birlashtirib, umumiy maqsad sari yo'naltirishga qodir. Do'stona-saxovatli tipga mansub o'quvchilar esa guruh ichidagi ijobiy psixologik muhitni mustahkamlashga xizmat qiladi, ularning mavjudligi nizoli vaziyatlarning oldini olishda muhim omil bo'ladi.

Hamkorlikka moyil va itoatkor tiplar guruhda barqarorlikni ta'minlasa, agressiv-raqobatbardosh yoki haddan tashqari dominant xususiyatga ega o'quvchilar ko'p bo'lgan guruhlarda nizolar soni ortishi kuzatildi. Shuningdek, ijtimoiy-psixologik moslashuv darajasi yuqori bo'lgan o'quvchilar jamoa faoliyatida faolroq ishtirok etishi, guruh maqsadlariga tez moslashishi va boshqa a'zolar bilan samarali muloqot o'rnatishi qayd etildi. Bunday shaxslar ko'pchilikni tashkil qilgan jamoalarda o'zaro ishonch va hamkorlik sezilarli darajada yuqori bo'ldi. Empatiya qobiliyati rivojlangan, kommunikativ kompetentlikka ega o'quvchilar nafaqat shaxslararo munosabatlarni yaxshilaydi, balki guruhning umumiy motivatsion iqlimiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Olingan natijalar guruhiy jipslikni shakllantirishda shaxsning ijtimoiy-psixologik yo'naltirilganligi hal qiluvchi ahamiyatga ega ekanligini tasdiqlaydi. Liri modelidagi dominantlik va do'stonalik o'qlari bo'yicha joylashuv guruh ichidagi ijtimoiy rollarning taqsimlanishini belgilaydi. Yetakchilik va hamkorlik kabi konstruktiv rollar jipslikni kuchaytirsa, cheklanmagan dominantlik yoki izolyatsion xulq-atvor guruhiy muvozanatni buzadi. Shu bois pedagog va psixologlar o'quvchilar jamoasida shaxslararo munosabatlarni doimiy ravishda kuzatib borishlari, ayniqsa nizo keltirib chiqaruvchi individual xususiyatlarni erta aniqlashlari zarur.

Guruhiy jipslikni mustahkamlashda kommunikativ kompetentlik va empatiyaning o'rni alohida ta'kidlanadi. Kommunikativ ko'nikmalari rivojlangan shaxslar turli fikrlarni muvofiqlashtirishga, kelishmovchiliklarni bartaraf etishga qodir bo'ladi. Empatiya esa o'zaro tushunishni chuqurlashtirib, jamoaviy qo'llab-quvvatlash tizimini shakllantiradi. Shuningdek, shaxsning motivatsion yo'naltirilganligi ham guruhiy jipslik bilan bevosita bog'liq: o'z shaxsiy maqsadlarini jamoa manfaatlari bilan uyg'unlashtira olgan o'quvchi umumiy faoliyat samaradorligini oshiradi.

Amaliy jihatdan, guruhiy jipslikni rivojlantirish uchun hamkorlikka asoslangan faoliyat turlari – guruhiy loyihalar, treninglar va psixologik o'yinlarni tashkil etish maqsadga muvofiqdir. T. Liri metodikasi esa diagnostik vosita sifatida o'quvchilarning individual profillarini aniqlash, guruhdagi muammoli zonalarni ko'rsatish va pedagogik ta'sir choralarini ishlab chiqish imkonini beradi. Bunday yondashuv ta'lim jarayonida o'quvchilarning ijtimoiy rivojlanishiga yo'naltirilgan psixologik xizmat samaradorligini oshiradi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Shaxsning ijtimoiy-psixologik yo'naltirilganligi guruhiy jipslikni belgilovchi muhim individual omil hisoblanadi. O'quvchilar jamoasida samarali hamkorlik va ijobiy psixologik muhitni shakllantirish ko'p jihatdan shaxslarning kommunikativ xususiyatlari va ijtimoiy moslashuv darajasiga bog'liq.

T. Liri metodikasi shaxslararo munosabatlarni aniqlashda samarali diagnostik vosita bo'lib, u orqali guruh ichidagi ijtimoiy rollar va shaxslarning o'zaro munosabatlari o'rganiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, ijtimoiy moslashuv darajasi yuqori bo'lgan shaxslar guruhiy jipslikni mustahkamlashda muhim rol o'ynaydi. Shu sababli ta'lim jarayonida o'quvchilar jamoasining psixologik muhitini yaxshilash va ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:
1. Leary, T. (1957). Interpersonal Diagnosis of Personality. New York: Ronald Press.
2. Андреева Г. М. (2010). Социальная психология. Москва: Аспект Пресс.
3. Майерс Д. (2017). Социальная психология. Санкт-Петербург: Питер.
4. Немов Р. С. (2003). Психология. Москва: Владос.
5. Каримова В. М. (2012). Ижтимоий психология асослари. Тошкент.
6. G'oziev E. G'. (2002). Umumiy psixologiya. Toshkent: O'qituvchi.
7. Zimbardo P. (2007). Psychology and Life. Boston: Pearson.

13.00.00	Pedagogika fanlari
13.00.01	Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta’limotlar tarixi
13.00.02	Ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo‘yicha)
13.00.03	Maxsus pedagogika
13.00.04	Jismoniy tarbiya va sport mashg‘ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05	Kasb-hunar ta’limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06	Elektron ta’lim nazariyasi va metodikasi (ta’lim sohalari va bosqichlari bo‘yicha)
13.00.07	Ta’limda menejment
13.00.08	Maktabgacha ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09	Ijtimoiy pedagogika
07.00.00	Tarix fanlari
19.00.00	Psixologiya fanlari
01.00.00	Fizika-matematika fanlari
02.00.00	Kimyo fanlari
03.00.00	Biologiya fanlari
09.00.00	Falsafa fanlari
10.00.00	Filologiya fanlari
11.00.00	Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov
Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov
Musahhih: Alibek Zokirov
Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №6(4)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C–5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.